

Mas Centelles

Rajadell

Ubicació

Comarca: Bages
Lloc/Adreça: Centelles. NO del terme.
Emplaçament Camí que surt de Fonollosa en direcció SO, cap a Centelles
Alçada: 580

Coordenades:

Latitud: 41.75058
Longitud: 1.6604
UTM Est (X): 388624
UTM Nord (Y): 4622951

Classificació

Número de fitxa 08178 - 52
Àmbit: Patrimoni immoble
Tipologia Conjunt arquitectònic
Estil / època: Modern Contemporani
Segle XVIII-XIX
Estat de conservació Bo
Notes de conservació: Restaurat.
Protecció Legal
Observacions protecció: AEA. Catàleg bens protegits 2014 (num. 34)
Accés Fàcil
Ús actual: Productiu
Titularitat Privada
Titular: Ref. Cad: 08177A00100032
Autoria de la fitxa PEP 1993 (Jordi Piñero)/ OPC 2017-2020
Data de registre de la fitxa: dc., 22/07/2020 - 02:00

Descripció

Masia constituïda per un conjunt d'edificis que formen un clos tancat, que són la Casa Vella, la més antiga, la capella de Sant Simeó (fitxa 7), diverses dependències a llevant i ponent, i un habitatge modern a la banda sud, la Casa Nova. Fora del clos, a una banda de l'era, a ponent, hi ha l'antiga pallissa transformada en garatge, i altres construccions agropecuàries a ponent i a migdia.

La Casa Vella segueix una tipologia molt propera a la masia basilical clàssica. Presenta planta rectangular (amb un cos adossat a llevant, que és modern) i coberta a doble vessant amb el carener perpendicular a la façana. Consta de planta baixa més un pis i golfes. La façana principal, de pedra vista i encarada a migdia, té un portal amb enormes dovelles de pedra. Les obertures del primer pis estan emmarcades amb carreus escairats: una finestra quadrada i centrada amb ampit i un balcó a la dreta. Entre les dues obertures hi ha un rellotge de sol. Les golfes estan airejades per dues petites finestretes típiques, en arc de mig punt, amb funció d'assegador. La paret de la façana té, a la dreta, sota el balcó, un contrafort adossat modernament per reforçar la estructura, malmesa per un llamp, que va esberlar la façana. La paret que dona a llevant presenta una tronera en planta baixa, dues finestres emmarcades amb lloses i amb ampit a la primera planta, i una petita finestra en arc de mig punt a les golfes. També una petita terrassa moderna sustentada per columnes de formigó.

La casa està dotada de dependències adossades a tramuntana i a ponent, entre elles tres tines (posteriorment transformades en dipòsits; actualment hi ha una tina). L'edifici a ponent, allargat, amb coberta a doble vessant, s'adossa en part a la banda esquerra de la façana principal: era un estable i menjadora, amb 10 o 12 mules. S'hi accedia per l'interior del mas original. A l'altre costat del pati, a la dreta, a llevant, hi ha un altre gran edifici exempt, un corral, pel ramat, amb coberta a doble vessant. Fou construït cap als anys quaranta del segle XX, i és més o menys contemporani de l'edifici, actual habitatge que tanca el clos per la banda de migdia. Al mig del pati hi ha un gran dipòsit circular.

La Casa Nova es situa a migdia. L'edifici ha de correspondre als anys 30, ja que a la cara sud, la que dona a l'exterior, hi ha un gran portal amb la data 1936. Devia tenir funcions agropecuàries (al menys la part de darrera era la vaqueria), però als anys 60 (cap el 1965) es va convertir en la casa residencial de la família, convertint-la en un habitatge més petit, còmode i funcional que la Casa Vella. Es tracta d'una construcció rectangular allargada amb coberta a doble vessant amb el carener paral·lel a la façana, atès que actualment l'entrada a la casa es fa pel seu costat nord, encarada al pati interior. Les obertures són simples i l'edifici està totalment arrebossat.

Observacions:

Mas Centelles o Sentelles. Figura al Catàleg de Masies i Cases Rurals 2014 (num. 20), amb el nom de Centelles (Casa Vella). La Casa Nova no està inclosa. En el catàleg de bens protegits 2014 està fitxada com a Àrea d'Expectativa Arqueològica (num. 34), amb el mateix nom.

Tot i que les actuals estructures corresponen als segles XVIII i XIX, el mas té un origen clarament medieval.

Es situa al sector sud de l'altiplà de Fonollosa, en un terreny elevat sobre la vall de la riera de Rajadell, en una zona de conreus (actualment cereals i farratge). S'hi accedeix des de Fals (pel Pinyer), des d'Aguilar de Segarra o des de Can Amanç de Rajadell, passant per Can Tàssies.

A l'era i a l'entorn es conserven, al descobert, pedres de molí fariner, una gran base de premsa d'oli, elements de premsa de vi (una base de premsa, premses de gàbia amb arbre,...), 4 piques d'oli, corrons, arades, etc.

A la façana de migdia de la Casa Nova, sobre la gran porta d'entrada, hi ha la inscripció Ramon Centelles 1936, amb uns rajos o centelles gravats a sobre el nom. Sota l'angle de la coberta de la paret de ponent de la Masia Nova hi ha gravat l'any 1965, any de la construcció de la nova residència.

A la façana principal de la Casa Vella hi ha un rellotge de sol amb la data 8 d'abril de 1948 i la llegenda "Jo sense sol i tu sense fe no som res".

Cada 15 d'agost baixen a Sant Amanç per la festa Major.

Història

Centelles és un dels masos més antics del terme, relacionat en la primera època amb l'església de Sant Simeó (Fitxa 5). A l'Arxiu Històric de Manresa es conserva un pergami (num. 56) que confirma la venda del mas "Cintillis" feta el 1248 per Guillem i Raimon de Rajadell, senyors del terme, a Ximeno Bernat de Manresa, per la quantitat de 56 morabatins. La venda inclou un altre mas, el mas de Pinós, i tot una sèrie de drets i jurisdiccions, i es fa com a alou lliure i franc, és a dir, exempt de càrregues i drets senyoriais.

Des dels primers temps coneguts la família que viu al mas té el cognom de Morera però el mas conserva el topònim Centelles o Sentelles. Al 1280 hi ha un establiment fet per A. Nerell de Manresa a Bernat Morera de Centelles i al seu fill Ramon, sobre un tros de terra al Pla de Sant Simeó. Nerell diu que té el tros de terra per a Berenguer de Rajadell. Pere Morera de Centelles ven, el 1323, una esclava grega, Agnès, i el seu fill Nicolau, per 20 lliures. El mas passa a Raimon el qual tindrà al menys 4 fills: Guillermona, que el 1327 es casa amb Bernat Servitge de Guardiola i aporta 1000 sous com a dot i llegendes de pare i mare; Pere, que serà l'hereu; Raimon; i Bernat. Possiblement sigui l'hereu, Pere Morera, o el seu pare, els que van comprar l'alou, ja que al 1320 tenim documentat un Arnau de Sant Simeó que viu al mas i considera Pere Morera com a amo seu.

Al fogatge de 1365 hi figura Bonanat Morera de Centelles com a alouer esparç, o sigui, propietari de la terra. En aquest moment només hi ha dos pagesos al terme de Rajadell amb aquesta condició; ell i en Domingo de Cirera. La resta de masos són del senyor de Rajadell o bé de ciutadans de Manresa.

No tenim notícies del Mas fins el 1545, amb el testament de Constança, muller de Joan Centelles, que sembla que viu al mas fa anys. Sabem que al 1517 vivia al Mas un Joan Sentelles casat amb Constança i que tenia tres fills: Melcior, Gaspar i Baltasar. Però no consta aquesta família en les convocatòries fetes als pagesos del terme pel senyor de Rajadell, Francesc de Cruïlles, els anys 1529 i 1543. Potser estava inclòs en una jurisdicció civil que no era la del senyor de Rajadell. Per tant, no podem assegurar la continuïtat del mas durant la crisi de finals del segle XV, tot i que es possible que fos un dels pocs masos no abandonats en aquest moment a Rajadell. D'altra banda sembla que el topònim s'ha convertit en el cognom de la família. En el fogatge de 1553 hi consta un Pere Sentelles. Però en realitat aquest Pere Sentelles es deia Pere Santpere i era filla de Camps. S'havia casat amb Joana, neta del Joan Sentelles esmentat més amunt i que era l'hereva del mas per la mort del seu pare Gaspar. Novament, el topònim de la casa s'imposa i els fills de Pere i Joana portaran el cognom Centelles. El 1558 Joana Sentelles fa testament i nomena hereu el seu fill Joan. Deixa tres lliures per al retaule que s'ha de fer a l'església de sant Amanç i un ducat a la capella de Nostra Senyora del Roser de l'Església de Sant Iscle i Santa Victòria de Rajadell.

El 6 de maig de 1615 Joan Centelles demana al Vicari general de Vic permís per edificar una capella a l'actual mas Centelles, encara avui existent (fitxa 7), dedicada a Sant Simeó, atès que l'antiga església de Sant Simeó (fitxa 5), que va funcionar entre els segles XI i XV, i que havia tingut categoria parroquial, estava en ruïnes.

Degut a les condicions especials que ja hem apuntat d'aquest mas, en tant que alou, durant els segles XVI i XVII sorgiren conflictes entre el senyor de Rajadell i el veguer de Manresa en disputa per la seva jurisdicció. A finals del segle XVI els senyors del terme (Guiomar de Cruïlles, muller de Bernat Eimeric de Manresa) reclama la jurisdicció del mas (no devia ser la primera vegada). El Consell de Manresa envia un memorial de greuges al Capità General a Barcelona contra Bernat Eimeric, al·legant que la jurisdicció pertany al Veguer de Manresa. El litigi torna a fer-se palès el 1630: en una concòrdia entre el rector de la parròquia de Rajadell i Jaume Centelles, aquest rebutja la reclamació del rector de que li pagui el delme al·legant que no l'ha de pagar en virtut l'acte de venda per Guillem i Ramon de Rajadell a Ximeo Bernat i als seus "perpètuament" dels Masos Centelles i Pinós el 1248, explicat més amunt.

A l'arxiu de la Corona d'Aragó es conserva la "Causa de Jaume Grau i Pere Grau, pare i fil., contra Josep Centelles, agricultor del terme de Sant Amanç i Rajadell", del 1689. (Codi Ref: ES.08019.ACA//ACA,REAL AUDIENCIA, Pleitos civiles,30598). La sentència va condemnar a Jaume i Pere Grau a pagar a Josep Centelles per prestació d'un censal.

El 1757, en els capítols matrimonials de Francesc Centelles amb Rosa Oller, el seu pare, Aleix Centelles, el fa hereu universal de totes les cases, terres bens i drets.

No hi ha Centelles a la confraria de Sant Sebastià, però els Centelles han estat presents a la de sant Amanç, des del Joan Sentelles, que és el tercer administrador conegut fins al Joan Centelles, que en serà el darrer. La continuïtat de la família Centelles arriba al segle XX i XXI. Ramon Centelles va ampliar la casa amb noves edificacions, i el 1936 va bastir l'edifici conegut per la Casa Nova. El 1969 el seu fill Ramon la va rehabilitar com a habitatge principal de la família.

Bibliografia

Rafat i Selga, Francesc (1993). Masos, safrà, occitans i pesta negra. Estudis d'història de la Catalunya Central. Monogràfics, 11. Centre d'Estudis del Bages. Manresa, 1993 (pp15-17)

RAFAT, Francesc (1982). "Centelles". Butlletí de la Festa de Sant Sebastià. Rajadell

RAFAT, F (1984)

RAFAT, F (1987)

RAFAT, Francesc (1982). "Demografia de Rajadell al segle XVI" a Miscel·lània d'Estudis bagencs, num. 2. Manresa. pp 123-134

